
SERİ

B

CİLT

56

SAYI

1

2006

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

F.1

BU SAYININ HAKEM LİSTESİ (REFEREE LIST OF THIS ISSUE)

Prof. Dr. Tahsin AKALP, Prof. Dr. Sedat AYANOĞLU,
Prof. Dr. Yahya AYAŞLIGİL, Prof. Dr. Hüseyin DİRİK, Prof. Dr. Abdi EKİZOĞLU,
Prof. Dr. Kadir ERDİN, Prof. Dr. Nurgün ERDİN, Prof. Dr. Uçkun GERAY,
Prof. Dr. Ahmet HIZAL, Prof. Dr. Ramazan KANTAY, Prof. Dr. Ahmet KURTOĞLU,
Prof. Dr. Tamer ÖYMEN, Prof. Dr. Necdet ÖZYUVACI, Prof. Dr. Erdal SELMİ,
Doç. Dr. Ferhat GÖKBULAK, Doç. Dr. K. Hüseyin KOÇ, Y. Doç. Dr. Tuncer DİLİK

Orman Fakültesi Dergisi Cilt 56, Seri B/1
ISSN 0535-8418 2006 basımı 500 adet basılmıştır.

İstanbul Üniversitesi
Basım ve Yayınevi Müdürlüğü
Tel: (0212) 631 35 04 - 05

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

SERİ **B** CİLT **56** SAYI **1** **2006**

İ Ç İ N D E K İ L E R

Prof. Dr. Ramazan KANTAY; Ar. Gör. Coşkun KÖSE : Türkiye’de Kabuk Konusunda Bugüne Kadar Yapılan Çalışmalar ve Değerlendirme	1
Doç. Dr. S. Nami KARTAL; Y. Doç. Dr. Osman ENGÜR; Ar. Gör. Coşkun KÖSE : Emprenye Maddeleri ve Emprenye Edilmiş Ağaç Malzeme ile İlgili Çevre Problemleri	17
Doç. Dr. Ayhan KOÇ; Ar. Gör. H. Oğuz ÇOBAN; Y. Doç. Dr. Hakan YENER; Değişim Belirlemede Görüntü Farkı ve Görüntü Oranlama Yöntemleri	25
Y. Doç. Dr. Hakan YENER; Doç. Dr. Ayhan KOÇ; Ar. Gör. H. Oğuz ÇOBAN: Uzaktan Algılama Verileri ve Teknik Özellikleri	33
Y. Doç. Dr. Sultan BEKİROĞLU : Türkiye’de Çevre Koruma Hizmetini Üstlenen Kurumun Eleştirisi	49
Ar. Gör. Dr. Aysel ULUS; Ar. Gör. Nilüfer SEYİDOĞLU: Bazı Doğal Geofitlerin Doku Kültürü ile Üretimi	71
Ar. Gör. Dr. Ersel YILMAZ; Doç. Dr. K. Hüseyin KOÇ : Karar Problemlerinin Çözümünde Karar Verme, Karar Destek Sistemleri ve Ormancılık	81

Ar. Gör. Derya SEVİM KORKUT; Prof. Dr. Ahmet KURTOĞLU: Doğrama Üretiminde Malzeme Tüketiminin İncelenmesi	93
Ar. Gör. Dr. Ersel YILMAZ : Tek Değişkenli Problemlere Uygulanacak İstatistik Testlerin Seçiminde Soru Ağacı Yöntemi	103
Ar. Gör. Seçil YURDAKUL EROL; Ar. Gör. Bilge AKGÜN : Avrupa Birliği (AB) Ormancılık Politikası	113
Ar. Gör. H. Tezcan YILDIRIM; Ar. Gör. Nimet VELİOĞLU : Sürdürülebilir Orman Yönetiminde Kriter ve Göstergelerin İrdelenmesi	129
Ar. Gör. Zeynel ARSLANGÜNDOĞDU : İstanbul Boğazı Kış Ortası Sukuşu Sayımı.....	141

TÜRKİYE'DE ÇEVRE KORUMA HİZMETİNİ ÜSTLEENEN KURUMUN ELEŞTİRİSİ

Y. Doç. Dr. Sultan BEKİROĞLU¹⁾

Kısa Özet

Ülkemizde çevre sorunları ile ilgili kurumsal düzenlemelere 1970'li yıllarda başlanmıştır. Aradan geçen 35 yıllık süreçte çevre koruma ile ilgili kurumun yapısı, çevreyi daha etkin koruma gerekçesiyle sürekli olarak değiştirilmiştir. Ancak Ülkemizde çevre koruma hizmetinin başlangıçtan günümüze yeterli düzeyde yerine getirildiği söylenemez. Bu durumun ortaya çıkmasına neden olan faktörlerden en baskın olanı, siyasi (politik) kararları uygulamaya koyarken bilimsel gerçekleri göz önüne almama alışkanlığıdır. Bu çalışmada çeşitli ülkelerin çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumları irdelenmiş, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kendisinden beklenen görevleri etkin olarak yerine getirip getiremeyeceği saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre koruma, Çevre politikası, Çevre ile ilgili kurumsal yapı

A CRITICISM FOR THE ENVIRONMENTAL PROTECTION ORGANISATION IN TURKEY

Abstract

In Turkey, institutional organisations were formed in 1970's to be responsible for environmental problems. During the period of thirty-five years, these organisations and management boards carrying out the duty of environmental protection were subject to endless reforms. The objective of these shifts was declared as "to realize the environmental protection projects more effectively". In this article, similar organisations in relation to environmental protection in various countries have been examined in order to determine whether the newly constituted "Ministry of Environment and Forestry" will be able to effectively pursue the objectives that have been characterised by reorganisation measures over the last few decades.

Keywords: Environmental protection, Environmental policy, Organisation in relation to environment

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma, Brundtland Raporunda "gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarına zarar vermeksizin bugünkü gereksinimleri karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmayı uygulayan pek çok kültür olmasına rağmen, tüketim toplumu olarak adlandırılan endüstrileşmiş toplumlar bu kavramla son otuz yıldır

¹⁾İ.Ü. Orman Fakültesi Ormanlık Ekonomisi Anabilim Dalı

ilgileneceği başlamıştır. Çünkü, bu toplumlar sahip oldukları değer yargılarının kendi ekonomik sistemlerinin de çökmesine neden olabilecek sonuçlarını, ancak bu yıllarda görmeye başlamıştır (EUROPEAN COMMISSION 2005). Sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için kabul edilmesi gereken üç ilke bulunmaktadır. Bunlar; kuşaklar arasında adalet, önlemler yaklaşım ve biyoçeşitliliğin korunması ilkeleridir. Söz konusu ilkelerin üçü de doğal kaynakların yönetimi, dolayısıyla çevrenin korunmasıyla ilgilidir.

Çevre koruma en önemli toplumsal görevlerden bir tanesidir. Bu nedenle, kurumsallaşmış toplumlar çevreyi korumak için yasalar çıkartmakta, çevre koruma hizmetini yerine getirmek üzere yerel, bölgesel, merkezi ve uluslararası düzeylerde görev yapan kamu kurum/kuruluşları organize etmektedir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çevre ile ilgili kurumsal düzenlemelere 1970’li yıllarda başlanmıştır. Ancak Çevre Bakanlığı 1991 yılında kurulabilmiştir. Çevre Bakanlığı kuruluşundan 12 yıl sonra 2003 yılında Orman Bakanlığı ile birleştirilmiştir. İki bakanlığın birleştirilmesi sırasında; doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre sorunlarının çözümünde önemli engellerin bulunduğu, doğal kaynaklarımızın önemli bir unsurunu teşkil eden ormanlarımız ve ormancılık sektörünün sunduğu mal ve hizmetlere olan talebin arttığı ve çeşitlendiği, gelişen çevre bilinci ile ormanların küresel kapsamda önem kazanması nedeniyle çevre ve orman konularının birlikte yürütülmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu bakanlıkların birleştirilmesi gerekçesi dört noktada özetlenebilir: 1-Bakanlık sayısı gereğinden fazladır. 2-Çevre Bakanlığı ile Orman Bakanlığı mevcut organizasyon yapılarıyla görevlerini etkin ve verimli olarak yapamamaktadır. 3-Çevre ve ormancılık birbirinden ayrılmaması gereken konulardır. 4-Çevre Bakanlığının, Orman Bakanlığı ile birleştirilmesi halinde hem çevre daha etkin korunacak, hem toplumun mal ve hizmet şeklindeki orman ürünlerine olan talepleri en yüksek düzeyde karşılanacaktır (T.C. BAŞBAKANLIK KANUNLAR ve KARARLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 2003).

Bu çalışmada Çevre ve Orman Bakanlığı’nın bugünkü örgüt yapısı ile ülkede etkin olarak çevrenin korunmasının sağlanıp sağlanamayacağı, diğer ülkelerin merkezi düzeyde görev yapan çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumları incelenmek suretiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1 Çevre Politikası

Önceleri küçük ölçekli coğrafyalar çerçevesinde algılanan ve çözümlenmeye çalışılan çevre yıkımlarının günümüzde hiç de öyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Büyük gelişme gösteren temel bilimlerin sayesinde yerkürenin dışarıdan ve bir bütün halinde algılanabilmesi, bütünleşik büyük bir ekosistem karşısında olduğumuzu göstermiştir. Ayrıca insanoğlunun varlığını veya konforunu tehdit eden çevresel değişimlerin, yani kirlenme, meraların ve ormanların yıkıma uğraması, iklim bozulması... vb. olguların nedeninin insanoğlu olduğu, dolayısıyla yürürlükteki kültürler ve değerler olduğu bilincine ulaşılmıştır (GERAY 1997; GERAY ve ark. 1998).

Endüstrileşmiş toplumlarda geçerli olan ekonomik sistemler daha çok üretmek, tüketmek ve yatırım yapmak; dolayısıyla gelirleri artırmak ve işleme sorunlarını ortadan kaldırmak üzere çalışmaktadır. Bu ekonomik sistemlerde, insan mutluluğu ultraliberal yaklaşımın yönettiği tüketimle ilişkilendirildiği için doğa ve ekonomi arasındaki denge doğanın aleyhine bozulmuştur. Sonuçta insanların neden olduğu çevre tahribi, kendisi de dahil olmak üzere tüm canlıları tehdit etmeye başlamıştır. Çevre tahribinin yaşamı tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıkması üzerine endüstrileşmiş toplumlar, doğal kaynak kullanımına farklı bir bakış açısı getiren sürdürülebilir kalkınma kavramına önem vermeye başlamıştır (BAUMOL/QATES 1997; GERAY 1997; DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT) 1998; DULUPÇU 2001; DEPARTMENT of the ENVIRONMENT and HERITAGE of the AUSTRALIAN GOVERNMENT 2005). Bu gelişmeler

doğrultusunda ülkeler, çevre dostu ekonomileri desteklemek, çevre kirliliğini önlemek, doğal kaynakların kuşaklar arasında adaletli kullanımı sağlamak, çevreyi ve biyoçeşitliliği korumak amacıyla ulusal çevre politikalarını oluşturmaya başlamıştır (YEŞİLLER 1999; YEŞİLLER 2002; KÖSE 2003; DOĞAN 2005; GERAY *ve ark.* 2005).

Ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanlardaki ulusal politikaları genellikle birbirinden farklıdır. Ancak ülkeler, gönüllü ya da zorunlu olarak uluslararası düzeylerdeki politik-kurumsal gelişmelere ve ortaya çıkan bilimsel-teknolojik değişimlere uyum sağlamaktadırlar. Bu nedenle ülkelerin ekonomik, politik, sağlık, eğitim... gibi alanlarda, dolayısıyla çevre koruma konusunda da benzer politikalara sahip olmaları kaçınılmazdır. Aşağıda birçok ülke tarafından benimsenmiş olan çevre yönetimi ilke ve politikalarından bazı öğeler sıralanmıştır:

- Kuşaklar arasında adaleti gözeten ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre ile ilgili düşünceler, karar verme süreçlerine etkin bir şekilde katılmalıdır.
- Eylemler ve politikaların çevresel etkileri, küresel ölçekte düşünülmeli ve kabul edilmelidir.
- Çevre koruma ve geliştirme, doğal kaynakların kullanımı ve yönetimi açısından ele alınmalıdır.
- Çevre koruma ve geliştirme, bireylerin ve ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinden soyutlanmamalıdır.
- Özellikle insanların neden olduğu kirlenmeye karşı su, hava, toprak, biyoçeşitlik ve ormanlar korunmalıdır.
- Çevre koruma çalışmalarında uluslararası eşgüdüm ve işbirliği sağlanmalıdır.

Ülkelerin çevre politikalarının benzerliği yanında doğal kaynakların yönetimi açısından farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Çünkü her ülkenin sosyal, ekonomik, politik, demografik, doğal kaynaklar... bakımlarından sahip olduğu koşullar kendine özgüdür. Bu nedenle ülkelerin kullanımını teşvik ettikleri ya da sınırlama getirdikleri doğal kaynaklar birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin Finlandiya, İsveç gibi odun hammaddesinin bol olduğu ülkelerde odun tüketimi desteklenmekte, Türkiye'de ise odun hammaddesi arz açığını gidermeye etkili olsun diye odun yerine kullanılacak ikame mallarına önem verilmektedir (GERAY 1997; GERAY *ve ark.* 2003).

Ulusal çevre politikaları, başta makro ekonomik politikalar olmak üzere diğer konulardaki ulusal politikalarından etkilenmektedir. Örneğin ekonomideki liberalleşme politikası, uluslararası sermayenin doğal kaynaklar üzerindeki baskısını, özellikle piyasalarda gerçekçi fiyat oluşumu bulunmadığında arttırabilmektedir. Dolayısıyla ekonomideki serbestleşmenin kaynaklık ettiği üretim ve gelir büyümesi negatif dışsallıkları, yani kirlilik yaratan katı, sıvı, gaz ve ışımaya (radyasyon) şeklindeki çıktıları arttırarak yeni çevre sorunlarına yol açabilmektedir (GERAY 1997; DULUPÇU 2001).

1.2 Çevre Koruma Hizmeti ile İlgili Kurum

Çevre'nin tanımı "Canlı varlıklar ve insani etkinlikler üzerinde, doğrudan veya dolaylı, kısa veya uzun dönemli etki yapan fiziksel, kimyasal, biyolojik ajanlar ve sosyal faktörler topluluğu" olarak verilmektedir. Görüleceği üzere çevre tanımında insanı kapsayan bir anlayış hakimdir. Ormancılık başta olmak üzere doğal dengeyi ve uzun dönem insan çıkarlarını gözeten sektörler, bugün "çevre sorunları" adı verilen olumsuzlukları asırlardır önlemek için çaba

göstermiştir. Ancak, çevre sorunları ülke ve yerküre ölçeğinde algılanmaya, genişleyen ölçeklerde çözüm önerileri aranmaya ve örgütlenme ihtiyacı dile getirilmeye 1970'lerden itibaren başlamıştır. Bu nedenle 1970, kabaca, "yerküre ölçeğinde", "bütünleşik" ve "örgütlü" yaklaşımların sıçrama tarihi olarak kabul edilebilir. Bu tarih öncesinde de çevre sorunu saptamaları, çözüm önerileri ve uygulamalar söz konusu olmuşsa da; yerküre ölçeğinde, bütünleşik ve örgütlü yaklaşım açısından çok önemli boşluklar yaşanmıştır (GERAY ve ark. 1998).

Çevre koruma ile ilgili merkezi düzeyde görev yapmak üzere düzenlenen kurumların örgüt yapıları ve üstlendikleri hizmetler ülkeden ülkeye ve zaman içerisinde değişmektedir. Söz konusu kurumların örgüt yapılarının ve yerine getirdikleri hizmetlerin ülkeden ülkeye değişmesinin başlıca nedeni, ülkelerin birbirinden farklı sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, fiziksel... koşullara sahip olmaları, zaman içindeki değişiminin nedeni ise bilimsel ve teknolojik gelişmeler çevre duyarlılığının ve koruma gereksiniminin artmasıdır.

Çevre koruma ile ilgili kurumların bazı ülkelerde yalnızca çevre koruma hizmetlerini, bazı ülkelerde ise çevre korumanın yanında başka hizmetleri de yerine getirdiği gözlenmiştir. Çevre hizmeti ile ilgili kurumlar: 1-Yalnızca çevre koruma hizmetini yerine getiren kurumlar, 2-Çevre koruma hizmetinin yanında başka toplumsal hizmetlerle de ilgilenen kurumlar, olmak üzere iki grupta toplanabilir. Ancak, kurumların hangi gruba dahil olduklarını adlarından kolayca anlamak mümkün değildir. Çünkü kurumların adları aynı ya da benzer olsa da yerine getirdikleri hizmetler birbirinden farklı olabilmektedir. Aşağıda çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumların ve bu kurumlara sahip ülkelerden bazılarının adları verilmiştir:

-*Araştırma ve Çevresel İşler Bakanlığı*: Malavi; -*Bilim ve Çevre Koruma Bakanlığı*: Sırbistan, Karadağ; -*Çevre (Koruma) Bakanlığı*: Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Çin, Ekvador, Endonezya, Estonya, Danimarka, Fas, Finlandiya, Hollanda, İspanya, İsrail, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada'nın bazı eyaletleri (Alberta, Manitoba, New Brunswick, Nova Scotia, Ontario, Quebec ve Prince Edward Island), Kamboçya, Letonya, Lihleştayn, Litvanya, Lübnan, Lüksemburg, Mısır, Moldavya, Nijerya, Norveç, Mairitus, Mali, Pakistan, Slovakya, Singapur, Suriye, Ukrayna, Yeni Zelanda; -*Çevre Bakanları Konseyi*: Kanada; -*Çevre (Koruma) Dairesi*: ABD'nin bazı eyaletleri (Kaliforniya, İllinois), İngiltere, Galler, İrlanda; -*Çevre, Gıda, Kırsal (Köy) İşleri ve Tarım Departmanı*: Birleşik Krallık (UK); -*Çevre ve Orman Bakanlığı*: Türkiye, Kamerun, Bangladeş, Hindistan; -*Çevre ve Su Bakanlığı*: Bulgaristan, Macaristan; -*Çevresel Koruma, Fiziksel Planlama ve Yapı Endüstrisi Bakanlığı*: Hırvatistan; -*Çevre, Şehir Planlama ve Kamu Çalışmaları Bakanlığı*: Yunanistan; -*Çevre ve Kırsal İşler Bakanlığı*: Malta; -*Çevre Karasal Planlama Bakanlığı*: Portekiz; -*Çevre, Uzamsal Planlama ve Enerji Bakanlığı*: Slovenya; -*Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı*: Kenya, Ukrayna, Zambiya, Azerbeycan, Türkmenistan; -*Çevre, Bilim ve Teknoloji ve Bakanlığı*: Gana, Malezya, Tayland, Vietnam; -*Çevre ve Fiziksel Planlama Bakanlığı*: Makedonya; -*Çevre ve Turizm Bakanlığı*: Namibya; -*Çevre ve Nüfus Bakanlığı*: Nepal; -*Çevre Koruma, Doğal Kaynaklar ve Ormanlık Bakanlığı*: Polonya; -*Çevre, Çevre Politikası ve Uluslararası İlişkiler Bakanlığı*: Estonya; -*Çevre ve Arazi Kullanım Bakanlığı*: Tunus; -*Çevre, Turizm ve Teknik İşler Bakanlığı*: Cibuti; -*Doğa ve Çevre Bakanlığı*: Ermenistan, İtalya, Moğolistan, Rusya Federasyonu; -*Doğal Kaynaklar Bakanlığı*: Swaziland; -*Ekoloji ve Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı*: Fransa; -*Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı*: Kazakistan; -*İskan, Uzamsal Planlama ve Çevre Bakanlığı*: Hollanda; -*İşgücü, Teknolojik Gelişme ve Çevre Bakanlığı*: Surinam; -*Su, Ormanlar ve Çevresel Koruma Bakanlığı*: Romanya; -*Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı*: İsveç; -*Tarım, Ormanlık, Çevre ve Su Yönetimi Bakanlığı*: Avusturya; -*Tarım, Doğal Kaynaklar ve Çevre Bakanlığı*: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; -*Tarım, Hayvancılık, Çevre ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı*: Ruanda; -*Ulusal Çevre Koruma Dairesi*: İsveç, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin; -*Yerleşim, Belediye ve Çevre Bakanlığı*: Bahreyn. Bu listeden görülebileceği gibi ülkelerin çevre koruma

hizmeti ile ilgili kurumlarında çevre koruma ile bütünleştirdiği hizmetler; sürdürülebilir kalkınma, turizm, nüfus, ekoloji, doğal kaynaklar, bilim ve teknoloji, yerleşim, su, ormancılık, nükleer güvenlik, arazi, enerji, teknik işler, bölgesel planlama, şehir planlaması, tarım... gibi birbirinden farklıdır.

2. TÜRKİYE'DE ÇEVRE KORUMA POLİTİKASI ve ÇEVRE KORUMA HİZMETİ

2.1 Türkiye'nin Ulusal Çevre Politikası

Ülkemizde 1970 öncesinde çevre sorunlarının çözümleri, çeşitli kurum, kuruluş ve yerel yönetimler tarafından ayrı ayrı üretilmekteydi. Bu nedenle çevreye yönelik politikalar da çeşitli kamu kuruluşlarınca, özellikle yerel yönetimler tarafından geliştirilmekteydi. Bu politikaların, çevre sorunlarını önlemede ve ortadan kaldırmada yeterli olmadığı görülerek özel anayasal, yasal, kurumsal ve teknik düzenlemelere başvurulmuştur.

Ulusal anlamda çevre konusu ilk kez DPT tarafından hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP)'nda ele alınmış ve sonraki BYKP'larında da izlenecek ulusal çevre politikalarına yer verilmiştir. Türkiye'nin ulusal çevre politikası, 1973-2005 arasındaki süreçte değişiklikler göstermiştir. Bu değişim; -kirliliği giderici (III. BYKP); -kirliliği önleyici (IV. BYKP); -kirliliği önleyici ve onarıcı (V. BYKP); -sürdürülebilir kalkınma anlayışı (VI. BYKP, VII. BYKP ve VIII. BYKP) doğrultusunda olmuştur. III. BYKP'nda (1973-1977), çevre politikalarının belirleyicisi sanayi ve kalkınma kabul edilmiş ve çevre sorunlarını giderici önlemlere yer verilmiştir. IV. BYKP'nda (1978-1982) ise, insan-çevre ilişkisi önemli bir unsur olarak kabul edilmiş ve "önleyici çevre politikaları" öngörülmüştür. V. BYKP'nda (1985-1989), çevre sorunlarının erozyon, sanayileşme, kentleşme, doğal afetler, tarımda modernleşmeden ibaret olduğu belirtilmiş; çevre korumayla ilgili "önleyici" ve "onarıcı" politikalar benimsenmiştir. VI. BYKP'nda (1990-1994), "sürdürülebilir kalkınma" doğrultusunda doğal dengeyi koruyan sürekli bir ekonomik kalkınma hedeflenmiştir. VII. BYKP'nda (1996-2000), çevre politikalarının diğer ülkelerin çevre politikaları ile uyumlu hale getirilmesi; çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde sürdürülebilir kalkınma, kirliliği önleme, milli gelir hesaplarına çevre konularını dahil etme ve çevre stratejilerini havza ölçeğinde geliştirme gibi konular temel alınmıştır. İçinde bulunduğumuz dönemi kapsayan VIII. BYKP'nda (2001-2005) ise, hızlı kentleşmenin doğal kaynaklar üzerinde baskı oluşturarak çevre sorunlarını artırdığı; Çevre Bakanlığı ile diğer bakanlıkların, mahalli idarelerin yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesi gerektiği; Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Yönetmeliğinin uygulanması ile amaçlanan başarının elde edilemediği ifade edilmektedir. Ayrıca 2872 sayılı Çevre Yasası ve Çevre Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında 443 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ve diğer ilgili yasalarda günün gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlemeler yapılması, Biyogüvenlik Yasası çıkarılarak Ulusal Biyogüvenlik Kurulu'nun oluşturulması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sürecine katılma, çevre politikalarının AB normları ve uluslararası standartlarla uyumlaştırılması ve sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (DPT 1990; DPT 1996; DPT 1998; DPT 2001; DEMİRAYAK 2002; ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI 2005).

Türkiye bugüne kadar çevre koruma ile ilgili çok sayıda (100 civarında) uluslararası düzenlemeye (sözleşme, protokol, proje, anlaşma, uygulama planı) imza atmıştır. Söz konusu düzenlemeler, kirlenmeye karşı korunma, kültürel ve doğal mirasların korunması, yaban hayatı ve yaşama ortamlarının korunması, nükleer enerji alanında üçüncü şahıslara karşı sorumluluklar, nükleer maddelerin fiziksel korunması, doğal ve teknolojik afetlerin önlenmesi, çevre mevzuatının Avrupa Birliği'ne uyumu, genetik kaynakların muhafazası ve değişimi, nükleer kaza ve radyolojik hallerde yardımlaşma, ozon tabakasının korunması, hava kirliliği ölçüm istasyonlarının kurulması, bitki koruma, sınır bölgelerindeki uçşlara izin, nükleer enerjinin

barışçıl amaçlarla kullanılması, ormanların yönetimi, su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi, çevre yönetiminin ve kurumsal yapının güçlendirilmesi, kirliliğin sınır ötesine taşınmasının önlenmesi, çölleşme ile mücadele, biyoçeşitlilik, nüfus, çevre ve kalkınma konulu eğitim çalışmaları, çevre korumayla ilgili projelerin finansmanı, çevre konusunda işbirliği ve iklim değişimi konularıyla ilgili ilgilidir. Gerçekleştirilen ikili veya çok taraflı uluslararası düzenlemeler ile ulusal çevre politikaları arasında doğal olarak karşılıklı etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimin izlerini birbirini izleyen BYKP'nda ve gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası düzenlemelerde görmek mümkündür.

2.2 Türkiye'de Çevre Koruma Hizmeti ile İlgili Kurumsal Yapı

Ülkemizde çevre konusunda yetkili kurum, kuruluş ve yerel yönetimler arasında eşgüdüm sağlamak amacıyla düzenlenen ilk kurum "Çevre Sorunları Daimi Danışmanlık Kurulu"dur (1970). Daha sonra çevrenin korunmasına yönelik politikaları belirlemek, çevre ile ilgili plan ve projeler hazırlamak; bunların uygulanmasında ilgili bakanlıklar arasında eşgüdüm sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Çevre Müsteşarlığı (1978) kurulmuştur. Çevre Müsteşarlığı 1984 yılında 222 Sayılı KHK ile kapatılarak Çevre Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüşse de, Çevre Genel Müdürlüğü'nün ömrü 5 yıl olmuştur. Çünkü bu kurum 1989 yılında tekrar Başbakanlığa bağlı Çevre Müsteşarlığı'na dönüştürülmüştür. Bu arada bazı bölgeler "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit edilmiştir (1988). Bu gelişme sonucunda 383 Sayılı KHK ile Başbakanlığa bağlı Özel Çevre Koruma Kurumu (ÖÇKK) Başkanlığı kurulmuştur (1989). Çevre Müsteşarlığı ise, 443 sayılı KHK ile daha etkili bir kurumsal yapı oluşturmak üzere Bakanlığa dönüştürülmüş ve böylece Ülkede ilk olarak 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Bu arada ÖÇKK ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü yeni kurulan Çevre Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ancak Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü bir süre sonra Bakanlıktan ayrılmış ve tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır.

Çevre Bakanlığı çevre ile ilgili etkinliklerde genel bir sorumluluğa sahiptir. Yani çevrenin geliştirilmesi, korunması ve kirliliğin önlenmesi ile ilgili temel politikaları saptamak ve kuruluşlar arasındaki eşgüdümü ve işbirliğini sağlamakla görevlidir. 443 sayılı KHK'de Çevre Bakanlığı'nın görevleri özetle, çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevre koşullarının iyileştirilmesine yönelik politikaları ve ilkeleri belirlemek, çevre düzeni planlarını hazırlamak, ülke koşullarına uygun teknoloji ve çevre standartlarını belirlemek, ÇED çalışmasını yürütmek ve çevre konusunda görevli özel ve kamu kurum, kuruluşları arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlamak, çevreyle ilgili sürekli eğitim programları uygulamak şeklindedir. Bu görevleri yerine getirmek üzere Çevre Bakanlığı'nda 6 adet anahizmet birimi oluşturulmuştur; Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Finansman Dairesi Başkanlığı, Çevre Eğitimi ve Yayın Dairesi Başkanlığı'dır. Bakanlıkta ayrıca sürekli görev yapan üç kurul bulunmaktadır. Bunlar; Çevre Şurası, Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurulları'dır. Yüksek Çevre Kurulu'nun görevleri özetle; uluslararası anlaşmaları da gözeterek çevrenin korunmasına, kirliliğin önlenmesine yönelik hedefleri belirlemek, önlemlere ilişkin araştırmalar yapmak, Özel Çevre Koruma Bölgelerinde ve genel olarak çevre konularında uygulanacak ilkeleri belirlemek ve gerekli araştırmaları yürütmektir. Çevre Şurası ise diğer bakanlıkların, sanayicilerin, gönüllü kuruluşların, meslek kuruluşlarının ve bilimsel yetkinlikleri ile tanınan kişilerin çevreyle ilgili konulardaki görüşlerinden, bilgilerinden ve deneyimlerinden yararlanılmak üzere oluşturulmuştur. Çevre Bakanlığı il düzeyinde "İl Çevre Müdürlükleri" şeklinde örgütlenmiştir. Çevre Bakanlığı'nın kuruluşu sırasında 30 adet olan bu müdürlüklerin sayısı 1997 yılında 33 adet 2005 yılında ise 81 adet olmuştur. (DPT 1998; ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI 2005)

Çevre Bakanlığı, Çevre Müsteşarlığı dönemindeki olanaklarla kurulduğu için organizasyon bakımından çeşitli sorunlara sahipti. Bunun için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM), Çevre Bakanlığı'nın etkinliğini artıracak biçimde yeniden örgütlenmesini öngören bir yasa tasarısı görüşülmeye başlanmıştı. Bu tasarıda, Sürdürülebilir Kalkınma Kurulu'nun oluşturulması, halkın katılımının artırılması, uzman istihdamında daha esnek kurulların getirilmesi ve daha vasıflı personel alımı için ödenen ücretlerin yükseltilmesi gibi konular yer almaktaydı (DPT 1998). Ayrıca, Çevre Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimlerin çevresel mahiyetteki yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesi gerekmekteydi (DPT 1998; DOĞAN 2005).

Çevre Bakanlığı sahip olduğu sorunları çözümlenemeden ve kapatılan bakanlıkların teşkilat ve görevlerine ait yasaların kabaca birleştirilmesi ile oluşturulan 4856 sayılı yasa (Bu yasanın nasıl oluşturulduğu 2.2.1 No'lu başlıkta açıklanmıştır) uyarınca Orman Bakanlığı ile birleştirilmiştir. 4856 sayılı yasanın 1. maddesinde Bakanlığın kuruluş amaçları "çevrenin korunması ve iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması; ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerinin korunması ve geliştirilmesi; her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi; ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi; ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin kalkındırılması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması; orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanması ve orman ürünleri sanayinin geliştirilmesi" şeklinde belirtilmektedir. 2. maddesinde ise Bakanlığın görevleri "çevrenin korunması, kirliliğinin önlenmesi ve iyileştirilmesi için prensip ve politikalar tespit etmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede, araştırmalar ve projeler yapmak, yaptırmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek, uygulanmasını sağlayacak tedbirleri almak" olarak açıklanmaktadır.

4856 sayılı yasanın 1. maddesinde, ormanlar ve ormancılık için yazılanlar tutarlı olmasına karşılık, çevre için yazılanlar tartışmalıdır. Zira bu madde ile "çevrenin korunması ve iyileştirilmesi" görevi yalnızca Çevre ve Orman Bakanlığı'na verilmektedir. Oysa çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, özellikle çevre teriminin geniş kapsamı dikkate alınır, hemen hemen tüm bakanlıkların işidir. Ayrıca "kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması" ifadesi de kargaşa yaratacak niteliktedir. Bu nedenle 1. madde mevcut karışıklığı daha da arttırmış olmaktadır. Buna karşılık amaçlar arasında 1. maddede yazılı olan "ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi" gibi sorumluluklar doğrudur. Zira orman kaynaklarını yöneten bir teşkilat esasen mevcuttur. 2. madde ise çevre yöneten kuruluşun esas görevinin uygulama (icra) yapmak değil, koordinasyon, işbirliği, denetim, ilke ve politika tespiti yapmak olduğunu belirtmektedir. Bu ifade doğrudur, çünkü çevre yöneten kuruluş uygulayıcı, icracı olmamalıdır. Zira Ülkede uygulama yapmak üzere kurumlar oluşturulmuş durumdadır. Kapatılan Orman Bakanlığı da icracı kuruluşlardan birisi idi. Zira ormancılıkta üretim, yatırım, pazarlama, uygulama çerçevesinde bitkilendirme, havza yönetimi, hidroloji, ağaçlandırma, konunun alanlarının yönetim, rekreasyon, yaban hayatı, avlanma, mera yönetimi, kırsal kalkınma, sosyal ormancılık... faaliyetleri kapatılan Orman Bakanlığı tarafından gerçekleştiriliyordu (GERAY 2002).

Çevre koruma ile ilgili diğer özel ve kamuya ait kurum, kuruluşlar; DPT, Adalet Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri ve Özel Sektöre ait kuruluşlar olarak belirtilebilir. Bu kurum ve kuruluşların bir kısmı doğrudan, bir kısmı dolaylı olarak çevre koruma konusu ile ilgilenmektedir. Bu kurumlardan DPT özellikle önemlidir. Zira kuruluşun birimlerinden biri olan Mahalli İdareler, Çevre ve Teknolojik Araştırmalar Dairesi, BYKP için çevre politikası

önerilerinde bulunmakta, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yatırım proje ve programlarını değerlendirmekte ve yıllık çevre programlarını hazırlamaktadır. Ancak ulusal ekonomik, sosyal politikalar ile çevre politikalarını oluşturan, yıllık programları ve kamu kuruluşlarının yıllık yatırım programlarını hazırlayan ve bütün kamu yatırım projelerine onay veren DPT, bütün sektörel yatırımları çevre politikasına uygunlukları açısından değerlendirmemektedir. Çünkü makroekonomik ve toplumsal projelere ilişkin kararlardan ve büyük yatırım projelerine kaynak tahsisinden sorumlu olan Yüksek Planlama Kurulu'na (Bu kurulun üyeleri Başbakan tarafından belirlenmektedir) Maliye Bakanı, Bayındırlık ve İskân Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı üye olduğu halde Çevre ve Orman Bakanı üye değildir (DPT 1998; KARAMAN 2003).

2.2.1 Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki 4856 Sayılı Yasanın Oluşumu

25102 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki" 4856 Sayılı Yasa 01.05.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasada Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kuruluşu ve görevleri ile ilgili 25 madde bulunmaktadır. Bu maddeler kapatılan Çevre Bakanlığı'nın kuruluş ve görevleri ile ilgili 443 sayılı KHK ile kapatılan Orman Bakanlığı'nın kuruluş ve görevleri ile ilgili 442 sayılı KHK'nin maddeleri kabaca birleştirilerek elde edilmiştir. Bu birleşimde: Çevre Bakanlığının 9.8.1991 gün ve 443 sayılı KHK'deki maddelerden (15 adet) a ve o maddesi dışındaki diğer a, c, d, e, g, h, j, k ve l maddeleri (9 madde) aynen; f, i ve m maddeleri (3 madde) değiştirilerek; Orman Bakanlığı'nın 07.08.1991 gün ve 442 sayılı KHK'deki maddelerden (15 madde) a, b, c, d, e ve m maddeleri (6 madde) aynen, f maddesi ile g maddesi, h maddesi ile ı maddesi, i maddesi ile j maddeleri birleştirilerek, k maddesi ve l maddesi ise değiştirilerek yer almıştır. Ayrıca Çevre Bakanlığı'nın kuruluş görevlerini belirten n. madde ile Orman Bakanlığı'nın kuruluş görevlerini belirten n. madde de birleştirilmiştir. Ancak, Çevre ve Orman Bakanlığı kuruluş görevlerini belirten 4856 sayılı yasanın ı. maddesi ilave edilmiştir. Sonuç olarak, "Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 4856 sayılı Yasa" Çevre Bakanlığı ile Orman Bakanlığı'nın birleştirilmesi için ileri sürülen genel gerekçeye aykırı bir şekilde 442 ve 443 sayılı KHK'ler kabaca birleştirilerek oluşturulmuştur. Zira B.02.0KKG.0.10/101-619/1377 sayılı genel gerekçede "hizmette etkinlik ve verimlilik sağlamak amacıyla Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı'nın ana hizmet birimleri ve yan hizmet birimleri ile bu birimlerin görevleri gözden geçirilerek adı geçen bakanlıklar tek bir bakanlık çatısı altında birleştirilmiştir" denilmektedir (T.C. BAŞBAKANLIK KANUNLAR ve KARARLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 2003).

2.2.2 Çevre ve Orman Bakanlığı

Çevre koruma konusu da diğer konularda olduğu gibi süreç içerisinde kapsam ve içerik olarak değişmektedir. Zamana bağlı bu değişim kaçınılmazdır. Çünkü sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik alandaki ilerlemeler insan gereksinmelerini çeşitlendirmekte ve sayısını çoğaltmakta; buna karşılık doğal kaynakların kıtlık derecesi giderek artmaktadır. Bu gelişime bağlı olarak toplumların çevre koruma ile ilgili düzenledikleri kurumlardan beklentileri de farklılaşmaktadır. Bu nedenle beklentileri yerine getiremez hale gelen kurumlarda değişiklik yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Ancak söz konusu değişikliklerin ulusal/uluslararası gelişmelerle ve gereksinmelerle olabildiğince örtüşmesi, rasyonel ve işlevsel olması gerekmektedir.

Orman Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığından 1991 yılında ayrılmış ve kabul edilen 442 sayılı KHK ile yeniden kurulmuştur. Ancak bu yeniden kuruluş sırasında Orman Bakanlığı'nda, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini temin etmek üzere gerekli yasal ve

kurumsal düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, 6831 sayılı Orman Yasası 3194 sayılı İmar Yasası, 3621 sayılı Kıyı Yasası, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasasının ve ilgili yönetmeliklerin yeniden düzenlenmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Anahizmet Birimleri (Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü) ve Bağlı Kuruluşlardan (Orman Genel Müdürlüğü) oluşan Orman Bakanlığı'nın, üstlendiği görevleri sürekli değişen organizasyon yapısı nedeniyle yerine getiremediği; ormancılığın çok kapsamlı işlemlerle sahip olması nedeniyle diğer bakanlıklardan herhangi biri ile bir arada olmaması gerektiği çeşitli bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuş ve yetkililer tarafından açıklanmıştır. Buna rağmen Orman Bakanlığı Çevre Bakanlığı ile birleştirilmiştir. Orman Bakanlığı'nın ivedi olarak düzeltilmesi ve iyileştirilmesi gereken organizasyon ve mevzuatla ilgili sorunları bulunmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın organizasyonu Orman Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı'nın benzer işlevlere sahip hizmet birimleri bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Bu birleşim yüzeyseldir, çünkü yeni Bakanlık organizasyonu önemli ve anlamlı değişiklik yapılmaksızın gerçekleştirilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilat (A), Bağlı Kuruluşlar (B) ve Taşra Teşkilatından (C) meydana gelmekte ve organizasyonda sürekli görev yapan kurullar (D) da bulunmaktadır (Şekil 1). Merkez Teşkilat: Anahizmet Birimleri (A1), Danışma ve Denetim Birimleri (A2) ile Yardımcı Hizmet Birimlerinden (A3); Bağlı Kuruluşlar: Orman Genel Müdürlüğü (B1), Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü (B2), Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (B3); Taşra teşkilatı ise: İl Müdürlükleri (C1) ile Doğrudan Merkeze Bağlı Müdürlüklerden (C2) oluşmaktadır (ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI 2005).

Çevre ve Orman Bakanlığı'nı oluşturan Merkez ve Taşra Teşkilatı ile Bağlı Kuruluşların içerdiği genel müdürlük ve daire başkanlıklarının adları aşağıda verilmiştir:

Merkez Teşkilatı Anahizmet Birimleri (A1): Sekiz adet birim görev yapmaktadır. Bunlardan 5 tanesi genel müdürlük, diğerleri daire başkanlığıdır:

1-Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü: Ölçme ve Denetim Daire Başkanlığı; Hava Yönetimi Daire Başkanlığı; Atık Yönetimi Daire Başkanlığı; Su ve Toprak Yönetimi Daire Başkanlığı; Kimyasallar Yönetimi Daire Başkanlığı; Deniz ve Kıyı Yönetimi Daire Başkanlığı

2- ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü: Alt Yapı Yatırımları Daire Başkanlığı; Endüstriyel Yatırımlar Daire Başkanlığı; ÇED ve Plan İzleme-Kontrol Daire Başkanlığı; Çevre Envanteri Daire Başkanlığı; Stratejik ÇED ve Planlama Daire Başkanlığı

3-Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü: Planlama Daire Başkanlığı, Ağaçlandırma Daire Başkanlığı, Erozyon Kontrolü ve Mera Islahı Daire Başkanlığı, Özel Ağaçlandırmalar ve Projeler Daire Başkanlığı, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı

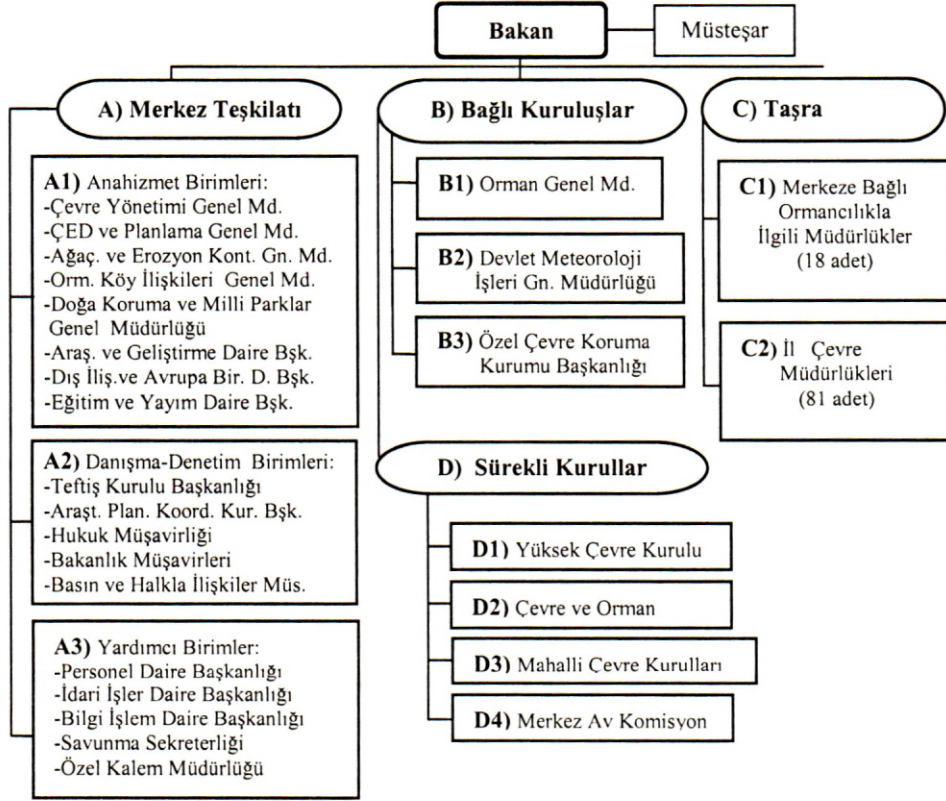
4-Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü: Planlama Daire Başkanlığı, Ferdi Krediler Daire Başkanlığı, Kooperatifler Daire Başkanlığı, Pazarlama ve Yerleşim Daire Başkanlığı

5-Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü: Mesire Yerleri Daire Başkanlığı, Milli Parklar Daire Başkanlığı, Av ve yaban Hayatı Daire Başkanlığı, Doğa Koruma Daire Başkanlığı

6-Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı

7-Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Daire Başkanlığı

8-Eğitim ve Yayım Daire Başkanlığı

Şekil 1: Çevre ve Orman Bakanlığı'nın organizasyon şeması

Merkez Teşkilat Danışma ve Denetim Birimleri (A2); Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Teftiş Kurulu, Hukuk Müşavirliği, Bakanlık Müşavirleri, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği olmak üzere beş adet birimden oluşmaktadır. Bu birimlerden yalnızca Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı alt birimlere ayrılmıştır. Araştırma planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı; Program ve Bütçe Daire Başkanlığı; Planlama ve Projeler Daire Başkanlığı; Koordinasyon ve Mevzuat Daire Başkanlığı ve Finansman Daire Başkanlığı'ndan oluşmaktadır.

Merkez Teşkilatı Yardımcı Hizmet Birimleri (A3): Personel Daire Başkanlığı, İdari İşler Daire Başkanlığı, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Savunma Sekreterliği ve Özel Kalem Müdürlüğü olmak üzere beş adet birim bulunmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Bağlı Kuruluşlarından Orman Genel Müdürlüğü (OGM) (B1), Merkez ve Taşra Teşkilatlarından oluşmaktadır. OGM Merkez Teşkilatında da Anahizmet Birimleri, Danışma ve Denetim Birimleri ve Yardımcı Birimler bulunmaktadır. OGM Merkez Teşkilatı Anahizmet Birimini, Koruma ve Yangınla Mücadele Daire Başkanlığı (46 adet Şube Müdürlüğü), Orman idare ve Planlama Daire Başkanlığı, Silvikültür Daire Başkanlığı, Kadastro ve Mülkiyet Daire Başkanlığı, İşletme ve Pazarlama Daire Başkanlığı, İnşaat ve İkmal Daire

Başkanlığı oluşturmaktadır. Danışma ve Denetim Birimleri ise, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Araştırma ve Planlama Daire Başkanlığı, Hukuk Müşavirliğidir. Yardımcı Birimler, Eğitim Daire Başkanlığı, Personel Daire Başkanlığı, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı ve Savunma Uzmanlığı'dır. OGM'nin Taşra Teşkilatı, Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü, Bölge Müdürlükleri (27 adet), İşletme Müdürlükleri (217 adet), İşletme Şeflikleri (1311 adet) ve Diğer Şefliklerden (94 adet) meydana gelmektedir (ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI 2004)

ÖÇKK Başkanlığı'na (B3) Etüd Plan-Proje ve Uygulama Daire Başkanlığı, Koruma Araştırma ve İnceleme Daire Başkanlığı, Personel Daire Başkanlığı ve Muğla, İçel, Antalya, Aksaray, Denizli ve İzmir Özel Çevre Koruma Bölgelerine ait Müdürlükler ile Hukuk Müşavirliği bağlıdır.

Görüldüğü gibi, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın organizasyonu oldukça karmaşıktır ve işlevsel değildir. Zira Bakanlıkta aynı nitelikteki (planlama, koordinasyon, araştırma, etüd, proje, kontrol, bütçe, idari ve mali işler, personel, halkla ilişkiler, basın yayın, eğitim, tanıtım, analiz... gibi) görevleri üstlenen ancak farklı genel müdürlük ve daire başkanlıklarında oluşturulan çok sayıda alt birim (daire başkanlıkları, şube müdürlükleri) bulunmaktadır. Bakanlığın bu organizasyon şekli bürokrasi yoğun çalışmaya, birimler arasında eşgüdümü zorlaştırmaya ve alınan kararlarda çatışmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla mevcut organizasyon şekli ile Bakanlığın toplumun küresel ölçekte ve ülke düzeyindeki çevre ile ilgili gereksinimlerine doğru, yeterli ve zamanında yanıt verme olanağı zayıftır. Ayrıca kapatılan Çevre ve Orman Bakanlıkları organizasyonları için bildiren sorunlar hala çözülmemiştir. Mevcut organizasyonda su ve toprak kirlilikleri aynı daire başkanlığında ele alınmakta; nükleer güvenlik ve savunma, genetik değişikliğe uğramış ürünler, tüketiciler ve doğal afetlerle ilgili birimler bulunmamaktadır.

Doğal kaynak yönetiminin havzaya, bölgeye göre gerçekleştirilmesi zorunludur. Oysa Çevre ve Orman Bakanlığı'nın çevre ile ilgili örgütlenmesi il temelinde gerçekleştirilmiştir. Bu örgütlenme şekli bütünlüğü parçalama, yeni kadrolara ihtiyaç gösterme, pahalı çalışma vb. yönlerden sakıncalar yaratmaktadır. Bundan başka Merkez Teşkilat içinde yer alan bazı daire başkanlıkları (örneğin Su ve Toprak Yönetimi Daire Başkanlığı) hatalı adlandırılmıştır. Buna benzer adlandırma yanlışlıkları çoğaltılabilir. Örnekte verilen ad yerine başka ve yapıları ve yapılması gerekeni, yani koordinasyon, işbölümü, denetleme, ilke... vb. kasteden bir ad bulunmalıdır. Bunlara ilave olarak İl Çevre ve Orman Müdürlükleri şeklindeki taşra örgütlenmesinde ormancılık birimlerinin merkez örgütü ile organik bağlarının zayıfladığı, meslek dışı bürokratik kademelerin artması sonucu uygulamalarda büyük ölçüde aksamaların söz konusu olabileceği; Bakanlığın ormancılık ve çevre konuları ile adil olarak ilgilenemeyeceği söylenebilir (GERAY ve ark. 2005; ERDİN 2005).

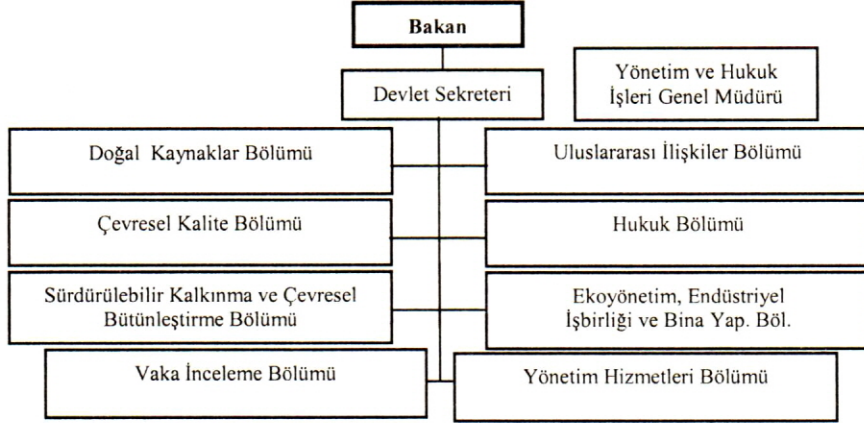
2.3 Bazı Ülkelerdeki Çevre Koruma Hizmeti ile İlgili Kurumlar

Bu başlık altında İsveç, Birleşik Krallık (UK) ve Kanada'nın çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumlarının organizasyon yapıları açıklanmıştır.

2.3.1 İsveç Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı

İsveç'te etkili olan başlıca çevre sorunları; asit yağmurlarından ülke orman ve tarım alanlarının etkilenmesi ve Kuzey Denizi ve Baltık Denizi'nin kirlenmesidir (The WORLD FACTBOOK 2005). Çevre koruma görevini Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı üstlenmektedir. Zira Çevre Bakanlığı 2004 yılında kapatılmış ve bütün yetki ve sorumlulukları Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı'na devredilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı'nın sorumluluk alanları; sürdürülebilir kalkınma için ulusal strateji, enerji, konut yapımı, çevre kalite hedefleri,

kimyasallar politikası, Avrupa Birliği ve uluslararası işbirliği, ekolojik döngü (ecocyle) politikası, çevre ve sağlık, çevre mevzuatı, su, doğa koruma ve biyolojik çeşitlilik, planlama, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma, çevre ile ilgili araştırmalardır. Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı'nda iki bakan görev yapmaktadır. Bunlardan biri Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı'nın esas başkanı, diğeri ona çevre konularında yardımcı olan kapatılan Çevre Bakanlığı'nın bakanıdır. Bakanlıkta sekiz bölüm bulunmaktadır (Şekil 2) (GOVERNMENT AND THE GOVERNMENT OFFICE, SWEDEN 2005).

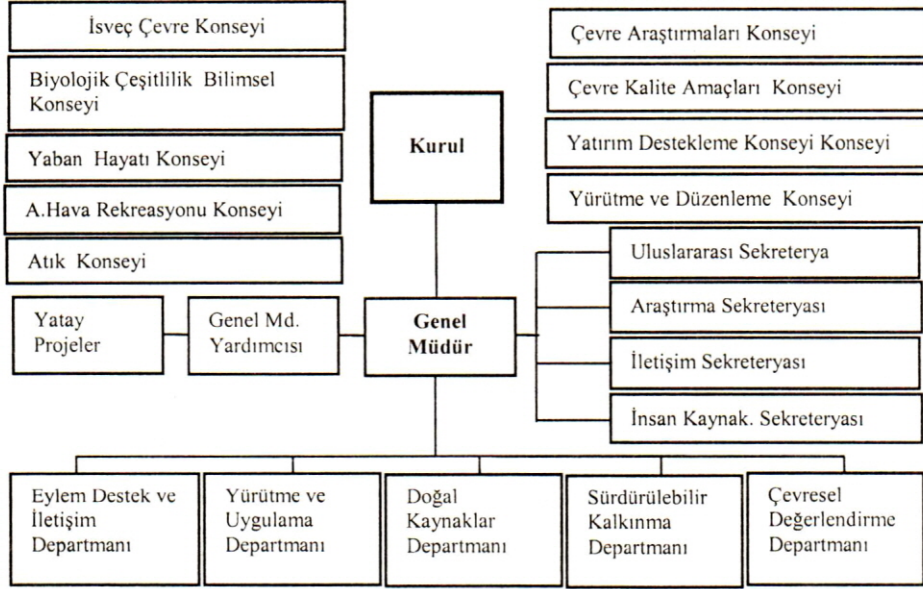

Şekil 2: İsveç Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı organizasyon şeması

Doğal Kaynaklar Bölümü, doğa koruma, biyolojik çeşitlilik, su, deniz ile ilgili konulardan ve rekreasyonel aktivitelerle ilgilenmektedir. Çevresel Kalite Bölümü ise, çevresel kalite amaçları ve çevre politikasının bütünleştirilmesiyle ilgili Bakanlık çalışmalarının eşgüdümünden, hava ve iklim üzerinde etkili olan konulardan ve radyoaktif atıkların yönetiminden sorumludur. Eko-Yönetim, Endüstriyel İşbirliği ve Bina Yapımı Bölümü, sağlık ve çevre ile ilgili konularla ilgilenmekte ve uluslararası ticaret, sürdürülebilir teknolojilerin ihracı ile ilgili konularda eşgüdüm sağlamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevresel Entegrasyon Bölümü, ekolojik sürdürülebilirliği başarmak için Bakanlığın tüm etkilerini uyumlaştırmaktadır. Ayrıca uzamsal ve toplumsal planlamalardan ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili stratejik araştırmalardan sorumludur. Vaka İnceleme Bölümü özel vakaların ayrıntılı incelenmesinden sorumludur. Söz konusu incelemeler çevre yasası, su işletmeleri-su yönetimi ve sürücülük... gibi yasalarla ilgili konulardır. Yönetim Hizmetleri Bölümü planlama ve bütçeleme ile ilgili Bakanlık çalışmalarında eşgüdüm sağlamak ve diğer bakanlıkların tedarik, mali ve yönetimle ilgili kurullarında görev almaktadır. Hukuk Bölümü bakanlık yönetiminin ve diğer bölümlerin yasal sorunlarıyla ilgilenmektedir. Ayrıca çevre mevzuatının izlenmesinden, çevresel olaylar ve sorunlarla ilgili yasal süreçlerden ve çevre suçları ile ilgili ceza ve tazminatların belirlenmesinden sorumludur. Uluslararası İlişkiler Bölümü ise uluslararası çevre ile ilgili diğer bölümlere ve Bakanlık yönetimine destek sağlamak, çevre ile ilgili uluslararası anlaşmalar ve İsveç politikaları arasında eşgüdüm oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığına bilgi veren ve ülke çapında işleyle sahip çok sayıda kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Konut ve Bina Yapımı ve Planlama Ulusal Kurulu; Özel Küçük Konut Sahiplerine Yardım Ulusal Organizasyonu; İsveç Çevre, Tarımsal

Bilimler, Uzamsal Planlama Araştırma Konseyi; Ulusal Kimyasal Maddeleri Denetleme Kurulu; İsveç Nükleer Atık Fon Kurulu, Ulusal Arazi Surveyi, İsveç Ulusal Çevre Koruma Dairesi, İsveç Jeoteknik Enstitüsü. Bu kuruluşlardan İsveç Ulusal Çevre Koruma Dairesi İsveç Hükümetinin altında dolayısıyla çevre ve çevre ile ilgili bakanlıkların üstünde merkezi bir çevre otoritesidir. Bu kuruluşun talimatları hükümet tarafından açıklanır. Ana görevi ulusal ve uluslararası düzeylerdeki çevre ile ilgili çalışmaları teşvik etmek ve aralarında eşgüdüm oluşturmaktır. İsveç Ulusal Çevre Koruma Dairesi'nin organizasyon şeması Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3: İsveç Ulusal Çevre Koruma Dairesi organizasyon şeması

İsveç ekonomisinde yaşamsal öneme sahip orman ürünleri endüstrisi (Avrupa ülkeleri içinde en büyük) ve ormancılık sektörü Endüstri-İşlendirme ve İletişim Bakanlığı'nın sorumluluk alanına dâhildir. Ülke alanının yarısından fazlası ormanlarla kaplı olan İsveç'in ormancılık politikasının amacı ormanlardan ve orman alanlarından biyolojikçeşitliliği koruyarak ve sürdürülebilir olarak en yüksek düzeyde ürün elde etmektir. Görüleceği üzere ormanların çevresel olarak korunması Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı'nın; ekonomik anlamda yönetimi ise Endüstri, İşlendirme ve İletişim Bakanlığı'nın görevleri arasında yer almaktadır (HÄGGLUND 1991; SWEDISH INSTITUTE 1996; ORGANIZATION OF THE MINISTRY FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SWEDEN 2005; NORDIC FORESTRY 2005).

2.3.2 Birleşik Krallık (UK), Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Departmanı (DEFRA)

Birleşik Krallık'ı oluşturan ülkeler İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dır. Bu ülkelerde etkili olan başlıca doğal afetler kış mevsiminde meydana gelen fırtınalar ve seldir. Güncel çevre sorunları ise seragazi emisyonlarının, endüstriyel ve ticari atıkların indirgenmesi, geridönüşüm oranının artırılmasıdır. İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da çevre koruma

hizmetleriyle ilgili düzenlenmiş merkezi kurumlar bulunmaktadır. Ancak bu ülkelerin birleşiminden oluşan UK'da, çevre koruma hizmetleri Çevre, Gıda ve Kırsal İşler (Çiftçilik) Departmanı tarafından yerine getirilmektedir (Şekil 4) Kısaca DEFRA (Department for Environment, Food and Rural Affairs) olarak adlandırılan bu kurum aralarında çok güçlü bağlantı olduğu kabul edilen çevre, beslenme (yiyecek ve içecek), tarım, hayvancılık, balıkçılık ve kırsal alanlardaki işlerle ilgili ulusal ve uluslararası politikaları belirlemekte ve bunlar arasında eşgüdüm sağlamaktadır (UK ENVIRONMENT 2000; THE WORLD FACTBOOK 2005; DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT IN NORTHERN IRELAND 2005; SCOTTISH ENVIRONMENT PROTECTION AGENCY 2005). DEFRA'nın amacı; herkes için daha iyi bir çevre oluşturmak, kaynakların akılcı kullanımını sağlamak, gelişen ve sürdürülebilir besin ve çiftçilik endüstrisi için uygun koşulları yaratmak, ekonomik olarak olabildiğince güçlü kırsal kesim oluşturmak, herkes için güzel-hoş kırsal alanların oluşturulmasına yardım etmektir (DEPARTMENT FOR ENVIRONMENT FOOD AND RURAL AFFAIRS IN UK 2005).

DEFRA organizasyonu UK'daki çevre, köy, tarım ve gıda üretimiyle ilgili işleri bütün yönleriyle bir araya getirmekte; insan, ekonomi ve çevreyle ilgili tüm kırsal politikanın odak noktasını oluşturmakta ve Avrupa Birliği ile Küresel politikada rol oynamaktadır. Ayrıca hayvan sağlığı ve refahı, çevre koruma, ihracat ve ticaret, çiftçilik, yeme ve içme, bahçecilik, bitki ve tohum, kırsal kalkınma, sel felaketlerini önleme, sürdürülebilir kalkınma, su, yaban hayatı ve kırsal kesime ait sorunlar, korunma ve tüm bu alanlardaki bilimsel çalışmalardan da sorumludur. Bunlardan başka veterinerlik etkinlikleri ve veterinerlik ile ilgili konularda ruhsat vermektedir.

DEFRA'nın yöneticisi, ilgili departmanların stratejik eşgüdüm liderliğini üstlenen Daimi Sekreterdir. DEFRA'daki genel müdürlükler; Çevre Genel Müdürlüğü; Sürdürülebilir Tarım, Gıda ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü; Doğal Kaynaklar ve Kırsal İşler Genel Müdürlüğü; Hukuk Genel Müdürlüğü; Eylem ve Hizmet Dağıtım Genel Müdürlüğü; Hayvan Sağlığı ve Refahı Genel Müdürlüğü; Bilim, Ekonomi ve İstatistik Genel Müdürlüğüdür. Ayrıca Strateji ve Sürdürülebilir Kalkınma Ofisi ile Finans, Planlama ve Kaynaklar Müdürlüğü de bulunmaktadır. DEFRA'nın organizasyonu çevre ve çevre ile yakın ilişkisi olduğu kabul edilen tarım, hayvancılık, balıkçılık, gıda, kırsal kalkınma ve doğal kaynaklar ile arazi kullanımı sorunları ve bu sorunların çözümünde söz konusu olabilecek araştırma, proje ve programları yürütmekte ve fon sağlamaktadır.

2.3.3 Kanada Çevre Bakanları Konseyi

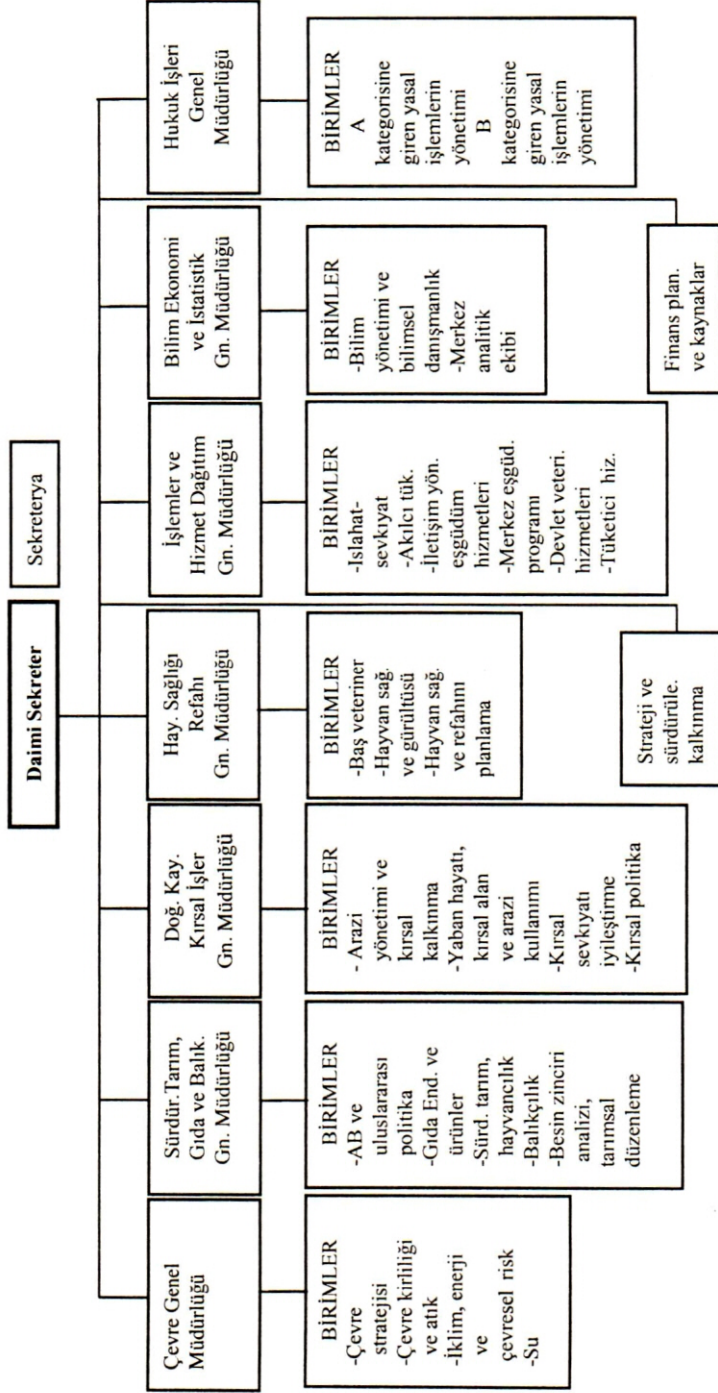
Kanada on eyalet (province) ve üç bağlı bölgeden (territory) oluşmaktadır. Eyaletler: Alberta, British Columbia, Manitoba, New Brunswick, Newfoundland and Labrador, Nova Scotia, Ontario, Prince Edward Island, Quebec, Saskatchewan'dır. Bağlı bölgeler ise Northwest Territories, Nunavut ve Yukondur. Kuzey Bölgelerdeki sürekli donmuş toprak kalkınmada en önemli engel olarak geçmektedir. Ülkede ayrıca siklonik fırtınalar, yağmur ve kar önemli derecede hasar yapmaktadır.

Güncel çevre sorunlarının hava kirliliği, asit yağmurları, maden eritme, kömür yakma, araç emisyonları ile tarım, endüstri, madencilik ve ormancılık aktivitelerine bağlı olarak kirlenilen suların okyanusa karışması ve denizleri kirlenmesi olarak belirtilmektedir (THE WORLD FACTBOOK 2005).

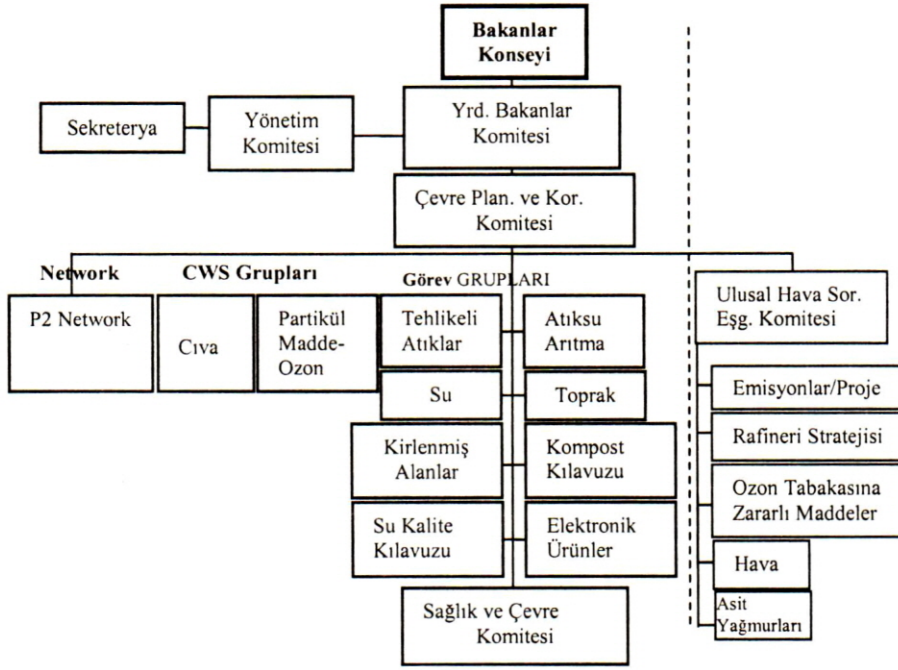
Çevre koruma hizmetleri eyaletlerde bakanlık, bağlı bölgelerde ise departmanlar şeklinde düzenlenen kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Bu kurumlar ve bu kurumlara sahip eyaletlerin ve bağlı bölgelerin adları şunlardır: Çevre Bakanlığı (Alberta, Manitoba, Ontario, New Brunswick, Nova Scotia), Çevre ve Koruma Bakanlığı (Newfoundland & Labrador), Çevre-Kaynak Yönetimi Bakanlığı (Saskatchewan), Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi Bakanlığı ve Su, Toprak ve Hava Koruma Bakanlığı (British Columbia), Çevre, Enerji ve Ormancılık Bakanlığı

(Prens Edward Adası), Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Bakanlığı (Quebec), Çevre Departmanı (Nova Skotia), Kaynaklar, Yaban Hayatı ve Ekonomik Kalkınma Departmanı (Northwest). Görüldüğü gibi, aynı yönetim birliği içinde yer aldıkları halde eyaletlerin ve bağlı bölgelerin çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumlarının örgüt yapıları birbirine benzememektedir. Örneğin, Ontario Eyaletinin Çevre Bakanlığı beş ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar: 1-İçme Suyu Yönetim Bölümü, 2-İşlemler Bölümü, 3-Eşgüdüm Yönetim Bölümü, 4-Çevre ile İlgili Bilimler ve Standartlar Bölümü, 5-Entegre Edilmiş Çevresel Planlama Bölümüdür. Ayrıca bu bölümler arasında iletişimi sağlayan İletişim Bölümü bulunmaktadır. Alberta Eyaletinin Çevre Bakanlığı ise altı ana alandan oluşmaktadır: 1-Çevresel Güvenlik Alanı (Çevresel Ortaklık ve Eğitim Müdürlüğü, Çevre Politikası Müdürlüğü, İçme Suyu Müdürlüğü ve Çevresel İzleme Değerlendirme Müdürlüğü), 2-Bölgesel Hizmetler Alanı (Kuzey Bölgesi Müdürlüğü, Güney Bölgesi Müdürlüğü ve Merkez Bölgesi Müdürlüğü ve Su Yönetim İşlemleri Müdürlüğü), 3-Stratejik Yönelimler Alanı (Planlama ve Performans Müdürlüğü, Çevresel İlişkiler Müdürlüğü, Özel Projeler Müdürlüğü), 4-Eşgüdüm Hizmetleri Alanı (İşletme Hizmetleri Müdürlüğü, Finansal Hizmetler Müdürlüğü, İletişim Yönetimi Müdürlüğü, Bölümler Arası İşlemler Yöneticisi ve Çevre Yasası Ekibi), 5-İletişim Alanı, 6-İnsan Kaynakları alanıdır. Ayrıca Bakanlığa bağlı Çevre Temyiz Kurulu da bulunmaktadır (ALBERTA MINISTRY OF ENVIRONMENT 2005; MINISTRY OF THE ENVIRONMENT OF ONTARIO 2005; DEPARTMENT OF ENVIRONMENT AND CONSERVATION, NEWFOUNDLAND AND LABRADOR 2005).

Kanada'da eyaletler ve bağlı bölgelerdeki çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumlar arasında eşgüdüm sağlamak amacıyla merkezi ve üst düzey üç organizasyon oluşturulmuştur. Bunlar Kanada'nın Çevresi, Ontario Bölgesi'nin Çevresi ve Kanada Çevre Bakanları Konseyidir. Bu organizasyonlardan ilk ikisi çevre koruma ile ilgili bilimsel çalışmalar yapmakta ve bunları raporlar halinde yayınlamaktadır. Kısaca CCME olarak adlandırılan (Canadian Council of Ministers of the Environment) Çevre Bakanları Konseyi ise, hava kirliliği ve toksik kimyasallar gibi çevre kirliliğine ve iç hukuka ait konularda eyaletler ve bağlı bölge yönetimleri arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlamaya çalışmaktadır. Bu Konseyde eyaletler ve bağlı bölgeler ile Kanada Federasyonuna ait 14 çevre ile ilgili bakan görev yapmaktadır. Devlet Başkanı'nın başkanlık yaptığı Konsey'in yargı üzerinde herhangi bir yaptırım gücü yoktur. CCME'nin Çevresel Planlama ve Koruma Komitesinde üç başlıkta toplanabilen gruplar ile bir komite görev yapmaktadır (Şekil 5). Bunlar; Network (iletişim ağı) grupları, Kanada Ülke Standartları grupları (Canada-wide Standards (CWS)), Görev grupları (su kalitesi, tehlikeli atıklar, toprak kalitesi, belediyelerin atıksuları arıtması, kompost, su koruma ve ekonomisi, elektronik ürünler, kirlenmiş alanlar, sağlık ve çevre komitesi) ve ulusal hava sorunlarında eşgüdüm sağlama komitesi (emisyonlar ve projeksiyonlar, asit yağmurları, tehlikeli hava kirleticileri, ozon tabakasına zarar veren maddeler, petrol rafineri stratejisi)dir. Bunlardan ulusal hava kirliliği sorunlarıyla ilgili komite Enerji Bakanları ile işbirliği yapmaktadır (ORGANIZATION OF THE CANADIAN COUNCIL MINISTERS OF THE ENVIRONMENT 2005).

Şekil 4: UK, Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Departmanı (DEFRA) organizasyon şeması

Şekil 5: Kanada Çevre Bakanları Konseyi (CCME) organizasyon şeması

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Ülkelerin çevre koruma politikaları, mevzuatı ve çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumlarının organizasyonları birbirinden farklıdır. Ancak bu farklılık belli bir çerçevede kendini göstermektedir. Çünkü ülkeler ortak bir mekanı paylaşmakta ve aralarında sosyal, kültürel, politik ve ekonomik anlamda çok boyutlu, karmaşık ve karşılıklı ilişkiler yaşamaktadır. Bu nedenle bazı çevre politikaları ülkelerin çoğunluğu tarafından kabul edilmektedir.

Çevre koruma politikaları bir ülkede zaman içerisinde yine ortaya çıkan bu yapı ve koşullara bağlı olarak değişmektedir. Bu değişimi hemen her ülkede görmek mümkündür.

Ülkelerin çevre politikalarının ve mevzuatının zaman içerisinde değişimi, çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumların örgüt yapılarının da değişmesine neden olmaktadır (Örneğin İsveç, İzlanda, UK).

Ülkelerin çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumların adları aynı veya benzer olsa bile örgüt yapıları birbirinden farklıdır. Bu farklılık aynı devleti oluşturan eyalet ve bağlı bölgeler arasında da söz konusudur (Örneğin Kanada'nın Ontario ve Alberta eyaletleri).

Ülkelerin çevre koruma ile ilgili kurumlarının sorumluluk alanları, dolayısıyla çevre koruma hizmeti ile birlikte gerçekleştirilmesini uygun gördükleri hizmet çeşitleri de birbirinden farklıdır. Örneğin Kanada'nın Çevre Bakanları Konsey'i (CCME) yalnızca çevre ile ilgili bakanlardan oluşmakta ve enerji bakanları ile eşgüdüm halinde çalışmaktadır. UK'da ise Çevre, Gıda ve Kırsal İşleri Departmanı (DEFRA) tarım, gıda, köy işleri, balıkçılık, hayvancılık ilgili

bakanlıklar arasında eşgüdüm sağlamaktadır. Türkiye’de ise yalnızca birleştirilen Çevre ve Orman Bakanlıklarına ait departmanlardan teşkil edilmiştir.

Çevre koruma ile sürdürülebilir kalkınma konusunun bir araya getirilmesi giderek daha fazla benimsenmektedir. Bu yaklaşma çevre koruma hizmeti ile ilgili kurumda sürdürülebilir kalkınma ile ilgili bir departman oluşturma veya çevre koruma hizmetlerini Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı’nın görev ve sorumluluk alanı olarak algılama şeklindedir (Örneğin Fransa, İsveç, UK).

Toplumun kendilerinden beklediği görevleri etkin olarak yerine getiremedikleri için eleştirilen ve bu nedenle organizasyon ve mevzuatla ilgili yetersizliklerinin düzeltilmesi hedeflenirken; Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı söz konusu yetersizlikleri ile ilgili önemli ve anlamlı bir çalışma yapılmaksızın birleştirilmişlerdir. Tamamen şekilsel olarak gerçekleştirilen birleşim nedeniyle, Çevre ve Orman Bakanlığı örgütlenmesi ve mevzuatı çevre koruma ve ormancılık bakımından ikili yapı göstermektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı’nda bu ikili yapının her şekilde kendini göstermesi, Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı’nın birleştirilmesinin daha doğrusu bir araya getirilmesinin, yapılandırılmasının gerekli ve başarılı olmadığına bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca ileri sürülen “gelişen çevre bilinci ile ormanların evrensel bazda önem kazanması nedeniyle çevre ve orman konuları birlikte yürütülmesi gerektiği” tezi geçerli değildir. Zira çok sayıda ülkede aynı kurum (bakanlık, daire, departman) tarafından çevre koruma hizmetinin yanında orman ve ormancılık dışında çok değişik hizmetler; örneğin turizm, nüfus, ekoloji, bilim ve teknoloji, yerleşim, su, nükleer güvenlik, arazi ve parklar, fiziksel planlama, kültürel miras, kırsal kalkınma, arazi, hayvancılık, enerji, teknik işler, bölgesel planlama... gibi hizmetler yerine getirilmektedir. Ancak, çevre koruma hizmetinin ormancılık, tarım, turizm, enerji... gibi hizmetlerle bir arada düşünülmesi, çevrenin ve çevre korumanın tüm sektörleri kapsayan ve ülke kalkınması ile çok yakından ilgili bir görev olduğu gerçeğinin gözden kaçmasına neden olmaktadır. Bu durum Ülkemizde yaşanmakta olan bir gerçekliktir. Bu nedenle Ülkemizdeki çevre koruma ile ilgili kurumun ya ülkedeki tüm sektörleri kapsayacak şekilde adlandırılarak yapılandırılmalı ya da diğer bakanlıklarla bütünleşen bir kurum şeklinde Başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık şeklinde örgütlenmelidir.

Böylece stratejik bir kurum olarak çevre ile ilgili kurumun Ülkemizde tüm sektörlerle ait politika ilke ve hedefleri belirleyen yatırımlara yön veren, koordinasyon sağlayan, işbirliği ve denetim gerçekleştiren Yüksek Planlama Kurulu (DPT) üyeleri arasına alınma zorunluluğu sağlanmış olur. Aksi halde Yüksek Planlama Kurulu üyeleri arasına dahil edilmeyerek, günümüzde olduğu gibi, ülkedeki sektörlerle ait plan ve projeler çevre koruma ile ilgili denetimden geçirilmeksizin uygulamaya konulabilir.

Sonuç olarak Çevre ve Orman Bakanlığı’nın bugünkü organizasyon yapısı ile etkin bir şekilde çevre koruma ve ormancılık hizmetlerini yerine getiremeyeceği söylenebilir. Bu nedenle Çevre ve Orman Bakanlığı kapatılmalı ve Orman Bakanlığı yeniden oluşturulmalıdır. Çevre koruma ile ilgili kurum ise öneriler ışığında yeniden organize edilmeli ve bu kurumun sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi düzenlenmeli, örgütlenme ve mevzuat konularındaki eksiklik ve yetersizlikleri ivedilikle giderilmelidir.

KAYNAKLAR

- AUSTRALIAN GOVERNMENT, DEPARTMENT the ENVIRONMENTAL and HERITAGE, 1992: National Strategy for Ecologically Sustainable Development. ISBN 0644272538, <http://www.deh.gov.au> (Ziyaret Tarihi 15 Ocak 2005)
- AVRUPA BİRLİĞİ, AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ, 2000: Avrupa Birliği ve Çevre (1996-1999) <http://www.deltur.cec.eu.int/yayimbrosur.html> (Ziyaret Tarihi 17 Şubat 2005)
- ANONİM, 1990: Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Taşra Teşkilâtının Görevleri, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (2 Aralık 1990 tarihli ve 20713 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır)
- ANONİM, 1991: Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri ile İlgili 9/8/1991 Tarih ve 443 sayılı KHK (21.08.1991 gün ve 20967 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır).
- ANONİM, 2003: Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında 1/5/2003 Tarih ve 4856 Sayılı Kanun
- ANONİM, 1991: Orman Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri ile ilgili 07.08.1991 tarih ve 442 sayılı KHK (09.08.1991 gün ve 20955 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır).
- BAUMOL, W. J., QATES W. E., 1997: Economics, Environmental Policy and the Quality of Life. Hardcover ISBN 0-7512-0108-1, London
- ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI, 2005: Mevzuat ve Teşkilat Organizasyon. <http://www.cevreorman.gov.tr/teskilat/ilmud.htm> (Ziyaret Tarihi 28 Şubat 2005)
- ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI, 2004: Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Teşkilat Bilgi Sistemi. <http://www.ogm.gov.tr/kurulus> (Ziyaret Tarihi 4 Mart Şubat 2005)
- ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI, 2005: Türkiye'de Çevre Durumu. <http://www.cedgm.gov.tr/cevreatlasi/cevredurumu.pdf>. (Ziyaret Tarihi 31 Mart 2005)
- DEMİRAYAK, F., 2002. Biyolojik Çeşitlilik Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma. Rapor (TÜBİTAK Vizyon 2023 Projesi Sürdürülebilir Kalkınma Panelinde sunulmuştur). <http://www.vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cevrevesurdurulebilirkalkinma/raporlar/son/EK-14.pdf>. (Ziyaret Tarihi 17 Şubat 2005)
- DEPARTMENT FOR ENVIRONMENT FOOD AND RURAL AFFAIRS, UK. 2005: Organisation Chart. www.defra.gov.uk/corporate/index.asp (Ziyaret Tarihi 3 Mart 2005)
- DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT AND HERITAGE, THE AUSTRALIAN GOVERNMENT, 2005: What is Ecologically Sustainable Development: <http://www.deh.gov.au/esd/national/nsesd/strategy> (Ziyaret Tarihi 5 Nisan 2005)
- DEPARTMENT OF ENVIRONMENT AND CONSERVATION, NEWFOUNDLAND AND LABRADOR, 2005: Organisation <http://www.env.gov.nl.ca/env/Minister/minister.asp> ve <http://www.deh.gov.au/esd/national/nsesd/strategy> (Ziyaret Tarihi 5 Nisan 2005)
- DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT IN NORTHERN IRELAND (DOE), 2005: <http://www.doeni.gov.uk/> (Ziyaret Tarihi 4 Ocak 2005)
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, 1990: Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı. ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf (Ziyaret Tarihi 29 Ocak 2005).

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, 1996: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup96/plan7/pln7-oku.html> (Ziyaret Tarihi 29 Ocak 2005).

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI 1998: Çevre Politikaları ve Uluslararası Etkinlikler. Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı. Ankara: <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup98/ucep/ucep-o.html> (Ziyaret Tarihi 4 Mart Şubat 2005)

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, 2001: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. [ekutup.dpt.gov.tr/program/2004/destek04.pdf](http://www.dpt.gov.tr/program/2004/destek04.pdf) (Ziyaret Tarihi 29 Ocak 2005).

DOĞAN, C., 2005: Çevre Sorunlarının Tespitinde Ortaya Çıkan Kirliliklerin Mahalli İdarelerce Temizlenmesi; İlgili Hareket Alanını Belirleyen Normatif Pozitif Hukuk Kuralları Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) Dergisi No 19. <http://www.msb.gov.tr> (Ziyaret Tarihi 16 Nisan 2005)

DULUPÇU, M. A., 2001: Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Dergisi, Ocak 2001, <http://www.econturk.org/dtm2.htm> (Ziyaret Tarihi 3 Şubat 2005)

ERDİN, K., 2005: Avrupa Birliği Sürecinde Çevre ve Ormanlık Temasının İşlendiği 1. Çevre ve Ormanlık Şurası. Orman Mühendisleri Odası Marmara Şubesi Bülteni, Mayıs 2005 Sayı 2, İstanbul

EUROPEAN COMMISSION, 2005: The Idea of Sustainable Development: http://www.europa.eu.int/comm/sustainable/pages/idea_en.htm (Ziyaret Tarihi 3 Mart Şubat 2005)

GERAY, U., 1997: Çevre Krizi ve Etik. 1.Ulusal Kültür Kongresi 3-5 Kasım 1997. İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı Yayını. s. 288-298. İzmir.

GERAY, U., ÖZYUVACI, N., 1998: Cumhuriyet Döneminde Çevre Konusundaki Gelişmeler. Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, 21-23 Ekim, s.39-46, İstanbul.

GERAY, U., 2002: Çevre Bakanlığı Sorunu. 03.09.2002 Tarihli Cumhuriyet Gazetesi

GERAY, U., AYANOĞLU, S. 2003: Orman ve Çevre Mevzuatında Yapılan Değişiklikler Hakkında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinin Görüşüne Esas Olmak Üzere Hazırlanan Komisyon Raporu.

GERAY, U., ERDİN, K., 2005: I. Çevre ve Ormanlık Şurasındaki Çalışmalara Esas Olmak Üzere Hazırlanan İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Görüşü.

GOVERNMENT AND THE GOVERNMENT OFFICE, SWEDEN, 2005: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2160/a/19877> (Ziyaret Tarihi 24 Nisan 2005)

HÄGGLUND, B., 1991: Sweden: Using the Forest as a Renewable Resource. An International Journal of Forestry and Forest Industries - Vol. 42. <http://www.fao.org/documents/> (Ziyaret Tarihi 4 Mart-Şubat 2005)

KÖSE, Ö., 2003: Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. Sayıştay Dergisi, Sayı 49, Ankara <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi> (Ziyaret Tarihi 3 Mart Şubat 2005)

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT OF ALBERTA, 2005: Organisation Chart. <http://www.gov.ab.ca/env/dept/index.html> (Ziyaret Tarihi 20 Şubat 2005)

MINISTRY OF THE ENVIRONMENT OF ONTORIO, 2005: <http://www.ene.gov.on.ca/envision/org/orgchart.htm> (Ziyaret Tarihi 24 Nisan 2005)

- NORDIC FORESTRY, 2005: <http://noltfox.metla.fi/nordic.htm> (Ziyaret Tarihi 24 Nisan 2005)
- ORGANIZATION OF THE MINISTRY FOR THE ENVIRONMENT OF ONTARIO, 2005: www.ene.gov.on.ca/envision/org (Ziyaret Tarihi 4 Nisan 2005)
- ORGANIZATION OF THE MINISTRY FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SWEDEN, 2005: <http://www.sweden.gov.se> (Ziyaret Tarihi 4 Nisan 2005)
- ORGANIZATION OF THE CANADIAN COUNCIL OF MINISTERS OF THE ENVIRONMENT, 2005: Organization. <http://www.ccme.ca/> (Ziyaret Tarihi 24 Nisan 2005)
- PONTING, C., 2000: Dünyanın Yeşil Tarihi. Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü. Çeviri Ayşe Başçı-Sander. ISBN 975-8362-070-0. Detay Bakım Ltd. İstanbul
- SCOTTISH ENVIRONMENT PROTECTION AGENCY (SEPA), 2005: <http://www.sepa.org.uk/index.html> (Ziyaret Tarihi 18 Nisan 2005)
- SWEDISH INSTITUTE, 1996: Forestry and the Forest Industry http://www.ab.se/english/sweden/industry/e-s-i-forest_industry.htm (Ziyaret Tarihi 14 Nisan 2005)
- T.C. BAŞBAKANLIK KANUNLAR ve KARARLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2003: B.02.0KKG.0.10/101-619/1377 Sayılı Genel Gerekçe
- THE WORLD FACTBOOK, 2005: www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ic.html
- TOPRAK KARAMAN, Z., 2003: Çevre Yönetimi ve Politikası. Anadolu Matbaası, İzmir <http://www.sbe.deu.edu.tr> (Ziyaret Tarihi 4 Mart Şubat 2005)
- UK ENVIRONMENT, 2000: An Introduction to Environment Policy. Seminar. <http://www.ukenvironment.com/seminar.html> (Ziyaret Tarihi 3 Mart Şubat 2005)
- YEŞİLLER, 2002: Yeşil Deklarasyon 2002. <http://www.yesiller.org/manifestolar.htm> (Ziyaret Tarihi 17 Şubat 2005)
- YEŞİLLER, 1999: Yeşil Hareketin Temel İlkeleri. <http://www.yesiller.org/manifestolar.htm> (Ziyaret Tarihi 17 Şubat 2005)